

A TISZTASÁG KIHÍVÁSA

1. Bevezetés

Az emberiség sok évszázados története során, amelyben monoton módon ismétlődnek a lelki homályok, az erkölcsi vereségek és titokzatos fájdalmak, Krisztus „kicsiny nyájának” a fellépése jelenti az egyetlen valódi újdonságot. Valami hallatlan, eredeti és előremutató tűnt fel végre a Föld színén.

Először tűnt fel a „szeretet”, mint a magatartás magasrendű eszménye, olyan életprogram, amit gyakorta nem ér el ugyan az ember, de mindig törekszik rá. Arról tesz ez tanúságot, hogy lehetséges más, nemesebb értelmet adni létünknek és az emberi együttélésnek. Olyan eszmény ez, amit gyakran megcsodálnak a kívülállók is, olyan program, amelyre a nem keresztények is törekszenek (bár nem könnyű követni), olyan tanúságtétel, amely olykor elgondolkoztatta azokat is, akik egyébként nem hajlamosak helyet szorítani Isten számára a gondolataik között.

Amit azonban a „világ” idegennek és ellenszenvesnek fogott fel az egyház gondolkodásmódjában és stílusában, az a *tisztaság eszménye, programja, tanúságtétele*. Hasznos lesz ezért, ha elidőzünk egy cseppet ennél a témánál, hogy eloszlassunk néhány félreértést és helyre tegyünk néhány pontatlanságot, de legfőképpen azért, hogy jobban megértsük ennek az erénynek a transzcendens értékét és tényleges fontosságát az Atya örök tervében.

2. A „Lélek szerinti” tisztaság

Az, akit megváltott és átalakított Krisztus áldozata (és boldogan éle „a Lélek szerint” – vö. Róm 8,4.5.: *kata pneuma*), úgy fogja fel a tisztaságot, mint a nemi életet az értelem alapján szabályozó erényt. Az értelem itt nem „különválasztott” entitás (ami elvont, nem áll kapcsolatban a konkrétan egyedül létező, természetfeletti dolgokkal), hanem az az értelem, amelynek célja a *pneuma*, vagyis a Lélek szerint megismerés.

Ez pedig nehezé teszi a dialógust és áttekinthetetlenné az összehasonlításokat ezen a téren a különböző világi látásmódokkal, amelyeket nem világosít meg a *Pneuma*, legyen bár szó filozófiai vagy pszichológiai indíttatású, vagy akár szociális, esetleg általában véve kulturális alapozottságú felfogásokról.

3. A „kihívás”

Ebből származik az a jellegzetesség, amely a tisztaságról szóló keresztény és egyházi beszédet jellemezte az apostoli időktől kezdve. Úgy áll előttünk kezdettől fogva (attól a naptól fogva, hogy a Húsvét eseménye a korabeli társadalom tudomására jutott), mint *tényleges kihívás*. És kihívás marad az általánosan elterjedt és túlnyomórészt jellemző gondolkodásmóddal szemben napjainkban is.

4. Háromféle megközelítés

Ahhoz, hogy a téma tárgyalása világos és rendszeres legyen, és segítsen felfogni ennek az „evangéliumi provokációnak” a szélességét és mélységét, három eltérő, egymásra épülő megközelítést javasolunk:

- elsőként általános erényként közelítünk a tisztasághoz;
- ezután megvizsgáljuk azt a megdöbbentő és hallatlan életjavaslatot, hogy valaki életét tisztaságban, cölibátusban „Isten országáért” adja oda;
- végül a cölibátusról úgy szólunk, mint a papi szolgálat legjobb segítőjéről és termékenységéről.

4.1 A tisztaság erénye

Nyilvánvaló inkompatibilitás

Amikor a történelem színpadán jelentkezik a kereszténység (a görög-római világban, valamint Izrael ősi királyságának területén), olyan kultúrával kell számot vetnie, amelyet áthat az erotika, a

szexualitás gyakorlata, a házasság intézményének olyan szabályozása, amelyről azonnal az a felfogása a keresztényeknek, hogy az idegen az Evangélium szellemétől, nem illik az új emberséghez, amely a húsvéti eseményből bontakozott ki.

Nem haboztak: kezdettől fogva általánosan elfogadott és erős volt az a felfogás, hogy ezen a téren nem lehetnek kétértelműségek és kompromisszumok. „Isten új népe”, amely vízből és Szentlélekből született, az által emelkedett ki (a testvéri szeretet stílusának hallatlan jelensége mellett), hogy a tisztaság igényes és radikális formáját valósította meg. Minden rendelkezésünkre álló forrás ezt tanúsítja.

„Az Újszövetséget jellemzi a bármilyen házasságon kívüli és természetellenes nemi kapcsolat határozott elutasítása.”¹

A „listák”

Azt a tényt, hogy ez az apostoli egyházban nem volt másodlagos jelentőségű vagy az egyes emberre bízott vélekedés, azt jól mutatják azok a listák, amelyek a keresztény életben megengedhetetlen kihágásokat sorolják fel (azokat, amelyek meggátolják, hogy valaki Isten országába jusson). Ezeket a felsorolásokat lelkipásztori buzgalommal állítják a hívek közössége elé.

„Nem tudjátok, hogy a gonoszok nem öröklik Isten országát? Ne ámítsátok magatokat! Sem tisztátalan (*pornói*), sem bálványimádó, sem házasságtörő (*moikói*), sem kéjenc (*malakói*), sem kicsapongó (*arszenokóitai*), sem tolvaj, sem kapzsi, sem részeges, sem átkozódó, sem rabló nem öröklí Isten országát” (1 Kor 6, 9-10).

„Legyetek meggyőződve, hogy semmiféle erkölcstelennek (*pornósz*), tisztátalannak (*akathartosz*), kapzsinak, más szóval bálványimádónak nincs öröksége Krisztus és az Isten országában” (Ef 5,5).

„A test cselekedetei nyilvánvalók: kicsapongás (*porneia*), tisztátalanság (*akatharszia*), fajtalanság (*aszelgeia*) [...]. Mint már előbb mondtam, most ismét kijelentem: Akik ilyeneket művelnek, nem öröklí Isten országát” (vö. Gal 5,19-21).

Igény a szentségre

A tiszta életvitel az egyik szükséges és legfelismerhetőbb jele annak az alapvető változásnak, amely a keresztség révén jön létre az alacsony rendű és méltatlan, pogányokhoz illő életből az új tisztaság állapotába. Élesen különválnak e téren a régi szokások a húsvéti újdonságtól.

„Földies gyarlóságok miatt emberi módon szólok. Ahogy tagjaitokat a tisztátalanság és gonoszság szolgálatában a bűnre adtátok, adjátok most tagjaitokat az igazság szolgálatára, a megszentelődésre” (Róm 6,19).

„Épp elég, hogy eddigi időtöket a pogányokhoz hasonlóan töltöttétek el, kicsapongásokban (*en alszegeiaisz*)” (1 Pét 4,3).

Nem a nemiségtől való beteges idegenkedés vagy a túlzott moralizmus sugallja ezt a magatartást. Sokkal inkább arról van szó, hogy az embernek soha nem tapasztalt módon igénye támad a megszentelődésre, amely a háromszor szent Istenhez történő csatlakozásból fakad.

„Az az Isten akarata, hogy szentek legyetek. Kerüljétek a tisztátalanságot (*apo tesz porneiasz*). Mindegyiktek szentül és tisztességesen éljen feleségével, és ne szenvedélyes érzékiségben, mint a pogányok, akik nem ismerik az Istent” (1 Tessz 4,3-5).

¹ F. Hauck – S.Schultz, in *Grande Lessico del Nuovo Testamento* (szerk. G. Kittel és mások), X., 1475.o.

„Hiszen az Úr nem bűnös életre (*apo akatarszia*) hívott bennünket, hanem szentségre. Aki tehát az ilyen dolgokat megveti, nem az embert veti meg, hanem az Istent, aki kiárasztotta ránk a Szentlelket” (1 Tessz 4, 7-8).

„A fiatal kereszténység úgy érzékeli, hogy főként a hellenisztikus világ szexuális erkölcstelensége az, amelyre az Istennel szembeni tisztátalanság (*akatarszia*) név ráillik.”²

A test értéke

Ez, a görög-római társadalomban hallatlan kultúra nem a túlzott spiritualizmusból születik meg. Nincsen benne bizalmatlanság az anyagi, testi dolgokkal szemben, amelyek pedig benne rejtőztek a plátóni ihletésű ideológiákban (ugyanakkor idegen volt a zsidó gondolkodástól).

Éppen ellenkezőleg, a test iránti tisztelet táplálja és ebben nyer kifejezést, hiszen a test a keresztény gondolkodásban szent valóság, amely egyszersmind a megszentelődés eszköze is.

„Kerüljétek az erkölcstelenséget! Minden bűn, amelyet az ember elkövet, a testén kívül van, de a kicsapongó a tulajdon teste ellen vét. Nem tudjátok, hogy testetek a bennetek lakó Szentlélek temploma, akit Istentől kaptatok? Nem tudjátok, hogy nem vagytok a magatokéi? Nagy volt a váltságdíjatok! Dicsőítsétek meg tehát Istent testetekben!” (1 Kor 6,18-20).

Szent Pál szerint a tisztaságnak mintegy „liturgiai dimenziója” van:

„Testvérek, Isten irgalmára kérlek benneteket: Adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen szellemi hódolatotok” (Róm 12,1).

Látjuk, hogy az egyház miként reagált azonnal a házasság iránti gnosztikus lenézésre (amely lenézés a gnoszticizmusban egészen a tiltásig jutott el), és miként védte meg a házasság méltóságát:

„A házasságot mindenki tartsa tiszteletben, házaseletetek legyen tiszta, mert a tisztátalanságokat és a házasságtörőket elítéli az Isten” (Zsid 13,4).

A nyelv tisztasága

A megkeresztelt ember új embersége megmutatkozik nyelvében is, amelynek tartózkodnia kell az illetlen beszédétől, még a vulgáris kifejezésektől is, hiszen a „szentek” számára (így nevezik a keresztényeket az apostoli levelekben) a tisztaság iránti odafigyelés mindenre vonatkozik, és meg kell jelennie az „új ember” minden megnyilvánulásában, általános viselkedésében és szavaiban is:

„De most hagyjátok el ezeket: a haragot, a gyűlölködést, a rosszindulatot, az átkozódást és az ocsmány beszédet” (Kol 3,8).

„Kicsapongásról és egyéb tisztátalanságról vagy kapzsiságról szó se essék köztetek, ahogy a szentekhez illik. Ocsmány, léha vagy kétértelmű szót ne ejtsetek ki. Ez sem illik hozzátok, annál inkább a hálaadás” (Ef 5,3-4).

Isten elvetésének jele és következménye

A mai korban előtérbe került probléma, a homoszexualitás tekintetében a keresztény felfogás szerint meg kell különböztetni az egyes személyeknek mindig kijáró tiszteletet ami együtt jár azzal, hogy elutasítjuk társadalmi és politikai megbélyegzésüket (miközben a házasság és a család

² F. Hauck, in *Grande Lessico del Nuovo Testamento* (szerk G. Kittel és mások), IV, 1296.o.

valóságának változtathatatlan természetét hirdetjük), és azt a szükséges ellenkezést, amit a „homoszexualitás ideológiájával” szemben tanúsítunk.

Isten ígéje, amint Szent Pálnak a rómaiakhoz írt levelének egy részéből tudjuk, teológiai eligazítást nyújt az ebben a témakörben napjainkban uralkodó ideológiai és kulturális eltévelyedéssel kapcsolatban. Ez az eltévelyedés a jele s egyszersmind a következménye is annak, hogy Istent elveti a közösség figyelme és a társadalom élete és visszautasítja, hogy megadja a neki kijáró dicsőítést (vö. Róm 1,21).

A Teremtő elvetése az értelem egyetemes kisiklását jelenti:

„Belevesztek okoskodásaikba és érteni nem akaró szívük elhomályosult. Kérkedtek bölcsességükkel és oktalanná váltak” (Róm 1,21-22).

Ennek az intellektuális megvakulásnak a következményeképpen következett be a gondolkodás és a magatartás hanyatlása a teljes szétesésig:

„Ezért Isten szívük vágya szerint kiszolgáltatta őket a tisztátalanságnak, hadd gyalázzák meg saját testüket” (Róm 1,24).

És hogy elkerüljön minden félreértést és megnyugvásra hajló olvasatot, az apostol egy megdöbbentő felsorolással folytatja a levelet, amelyben éles kifejezések sorakoznak:

„Ezért szolgáltatta ki őket Isten a saját gyalázatos szenvedélyeiknek. Asszonyaik a természetes szokást természetellenessé váltották fel. A férfiak hasonlóképpen abbahagyták az asszonnal való természetes életet, egymás iránt gerjedtek vágyra, vagyis férfi férfival űzött ocsmányságot. De meg is kapták tévelygésük megszolgált bérét. Nem méltatták az Istent arra, hogy megismerjék, az Isten is romlott eszükre hagyta hát őket, hogy alávaló tetteket vigyenek végbe” (Róm 1,26-28).

Végül Szent Pál megjegyzi, hogy a legvégső fokot akkor éri el ez a hanyatlás, amikor „aki efféle művel, [...] ilyeneket tesznek, sőt a tetteseknek még helyeselnek is” (vö. Róm 1,32).

Ez az Isten által ihletett Szentírás egy részlete, amelynek semmibe vételére egyetlen emberi tekintély sem kényszeríthet minket. Ha pedig hűek akarunk lenni Isten ígéjéhez, azt sem tehetjük meg, hogy gyáván hallgatunk, nehogy „politikailag inkorrekt” színben tűnjünk fel.

Annál inkább észre kell vennünk a kinyilatkoztatás ezen tanításának különleges aktualitását. Amiről Szent Pál megmutatta, hogy a görög-római világ kulturális közegének jellemzője, prófétikus módon ráillik arra, ami az utóbbi évszázadok nyugati kultúrájában lejátszódott. A Teremtő elvetése (amely egészen „Isten halálának” kinyilvánításáig is eljutott) az lett a következménye (és ezzel járó büntetése), hogy a régebbi korokban (legalábbis arroganciáját tekintve) ismeretlen módon terjed az eltévelyedett szexuális ideológia.

Krisztus gondolkodása

Jézus, általánosságban véve, kevésszer szólt ezekről a dolgokról, de azt mindig józan stílusban, félreérthetetlenül és határozottan tette. A szexuális morál tárgyában nem csupán a pogány szokásoknak mond ellent, hanem (mint látni fogjuk) az Izraelben elterjedt felfogásnak is.

Elképzelhetetlen volna, hogy a keresztény közösség húsvéti üzenete és életjavaslata, a benne rejlő újdonsággal és forradalmi energiával, ne felelne meg éppen ezen a ponton az Evangélium iránti teljes hűségnek, ne akarna tökéletesen egybehangolódni az Úr tanításával, amelyet az apostolok igehirdetése őrzött meg és adott tovább.

Jézus nem késlekedik a tisztaság megsértését is odasorolni azok közé a magatartások közé, amelyek az ember méltóságát és belső tisztaságát sértik, ám hangsúlyozza, hogy a „szív” (vagyis belső világunk) romlottsága a forrása és a felelősség mértéke a végbevitt cselekedetek tekintetében:

„A szívből törnek elő a gonosz gondolatok, a gyilkosság, a házasságtörés, a kicsapongás, a lopás, a hamis tanúság, a káromlás. Ezek szennyeznek be az embert. Az, hogy mosatlan kézzel eszik, nem szennyezi be az embert” (Mt 15,19-20).

Sőt, azt állítja (és ez jellemzi az ő emberképét), hogy a tisztaságot már lelkünk rejtekén megsértjük, ha bűnös vágyat fogadunk be, még mielőtt végbevinnénk a vétkes cselekedetet:

„Én pedig azt mondom nektek, hogy aki bűnös vágyal asszonyra néz, szívében már házasságtörést követett el vele” (Mt 5,28).

Egy rabbinikus probléma a házassággal kapcsolatban

„El szabad a férfinak bármilyen okból bocsátania a feleségét?”(Mt 19,3). Az a kérdés, amit a farizeusok tettek fel Jézusnak, pontos hivatkozással bírt: olyan problémáról volt szó, amely megosztotta a kor rabbinikus irányzatait.

Sammai iskolája azt tanította, hogy az elbocsátás egyetlen érvényes oka a feleség rossz erkölcsi magatartása, bűnössége.

Hillel iskolája szerint elégséges volt egy kis hiba a házasság területén (például az a rossz szokás, hogy ha valaki elsózza, vagy odaégeti az ételleket).

Ezen a megengedő skálán tovább haladva, Akiba Rabbi (+ 137) néhány évtizeddel később odáig jut el, hogy elegendő oknak tartja a feleség elbocsátásához, ha a férjnek lehetősége nyílik feleségül vennie egy szebb asszonyt.

Jézus válasza

Jézus nem hagyja magát belekeverni az írástudók vitáiba, és úgy tűnik, nem befolyásolják a zsidók között elterjedt szokások sem. A válasza megvilágosító erejű: kimondja, hogy az embernek vissza kell térnie Isten eredeti tervéhez:

„Isten a teremtés kezdetén férfit és nőt alkotott [vö. Ter 1,27.]. Az ember ezért elhagyja apját, anyját, a feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy test lesznek. Ettől kezdve többé már nem két test, hanem csak egy. Amit tehát Isten összekötött – foglalja össze Jézus -, azt ember ne válassza szét” (Mk 10,6-9).

„Kezdet”: ez az a „kezdet” – amelyben a teremtés megfogant és elhatározott (vö. Ter 1,1: *en arkhé*) – már magában foglalja a krisztológiai és ekkleziológiai perspektívát, amely szerint a házasság valósága annak az egységnek a jele és jelképe, amely az Üdvözítőt köti össze a megújult emberséggel, s a nemek különbözősége is utalást jelent Krisztus és az Egyház közösségére.³

Ez a házasság olyan magasztos és váratlan képe, hogy a meglepődött tanítványok a szarkazmusba menekülnek: „Ha így áll a dolog a férj és feleség között, nem érdemes megházasodni” (Mt 19,10).

Kiegészítések

Vegyük észre, hogy az, ahogyan Márk megszerkeszti az epizódot, alapvetően a férfi és a nő egyenlőségét tételezi fel (amiről szó sincsen a mózesi felfogásban):

„Aki elküldi feleségét és mást vesz el, házasságtörést követ el ellene. Ha pedig a feleség hagyja el férjét és máshoz megy, házasságot tör” (Mk 10,11-12).

³ E transzcendens hivatkozás elmélyítésére ld. G. Biffi, *Canto nuziale – Esercitazione di teologia anagogica*, Editrice Jaca Book, Milano, 2000.

Lukács evangéliuma is megőrzött számunkra egy *logiont* (amely idegen a farizeusok által feltett kérdés epizódjának szövegtörzsetétől), amely egy további pontosítást tesz lehetővé a számunkra:

„Aki elbocsátja feleségét és mást vesz el, házasságot tör, és az is házasságot tör, aki férjétől elbocsátott asszonyt vesz el” (Lk 16,18).

Mint látható, a mondat második fele eleve kizárja annak lehetőségét is, hogy a házasság felbonthatatlansága megszűnne a kapcsolat felszámolásával, amint valaki gondolhatta. Kizárja azt a feltevést is, hogy a felbonthatatlanság törvénye rendkívüli esetben megszeghető volna, amennyiben olyan elbocsátott hitvesről van szó, aki nem tehet a szakításról.

Máté hangsúlya

Máté változatában találunk egy olyan hangsúlyt, amit nem könnyű megértenünk:

„Mondom nektek: aki elbocsátja feleségét (*ten ginaika autou*) - hacsak nem paráznasága (*porneia*) miatt -, és mást vesz el, házasságot tör” (Mt 19,9).

„Hacsak nem paráznasága miatt” (*me epi porneia*). Mi ez a *porneia*?

Nem jelentheti a feleség rossz erkölcsi magatartását, mert akkor Jézus csatlakozna Sammai iskolájához (miközben a tanítványok reakciója csak úgy magyarázható, ha Krisztus kijelentése abszolút újdonságot jelent). Egyébiránt Márk, Lukács és Pál teljesen egybehangzó elbeszélése biztosít bennünket arról, hogy Jézus számára a házasság felbonthatatlansága abszolút értékű.

A legegyszerűbb megoldás az, hogy itt nem házasságban történő együttéléstről van szó egy nővel (*ginaika*); s ezt az együttélést nem csak meg lehet, hanem meg is kell szakítani. Ezt az értelmezést adja az Olasz Püspöki Konferencia által kiadott Biblia is, amely ezt a fordítást adja: „hacsak nem törvénytelen kapcsolatról van szó”.

Az eszmény és az irgalom

Jézus csorbítatlan és kisebbitések nélkül adja elő az Atya eredeti tervét a férfire és nőre vonatkozóan, s éppen ezért int mindenkit arra, hogy ne rontsa el a tiszta és szent élet eszményét, amely az isteni életjavaslat. Ugyanakkor együttérzéssel és megértéssel tekint azokra az emberekre, akik mégis eltértek ettől az eszménytől tévútjaikon.

A „bűnösökhöz” Jézus szeretetteljes szívéllyességgel fordul. Nem tartja őket idegeneknek vagy távoliaknak; inkább azt hangsúlyozza, hogy éppen őmiattuk jött a világba, és ők világbeli küldetésének megcélzottjai: „Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem hogy a bűnösöket” (Mt 9,13; Mk 2,17; Lk 5,32).

Ezzel a jó szándékú magatartással tudja megmenteni a házasságtörő asszonyt a megkövezéstől (vö. Jn 8,1-11); megvédi lovagiasan azt a nőt, akit az elbeszélés szerint „egy városbeli bűnös nőnek” neveznek (vö. Lk 7,37); és a nagy tapasztalatú samaritánus asszonnyal szívéllyes és őszinte beszélgetésbe elegyedik, amely megrendíti annak szívét (vö. Jn 4,5-42).

Az ő irgalma nem „csupán látszat”, nem engedékenység, hanem az „egészséget adó irgalom”, amely anélkül, hogy megvetné vagy megalázná a másik embert arra indítja, hogy magába nézzen és újjászülessen belülről.

A „nagy titok”

A kereszténység transzcendens látásmódja a férfi-nő kapcsolatról, s benne a pontos és igényes javaslat a tisztaságban élt életre kinek-kinek az állapotának megfelelően, abban a meggyőződésben gyökerezik, hogy ez a kapcsolat a Krisztus és az egyház közötti hitvesi kapcsolat képmása.

Ez az olvasat az „anagógikus teológia” körébe tartozik (vagyis fentről nyer megvilágosodást), amelyet Szent Pál nyújt nekünk az ehezusiakhoz írt levelében (vö. Ef 5,22-33). A házastársak kölcsönös önátadásában „nagy titok” él, vagyis a mindent magába foglaló (krisztocentrikus és ekkleziológiai) megváltó valóság, amelyet az Atya tervezett el az idők kezdete előtt. „Nagy titok ez, én Krisztusra és

az Egyházra vonatkoztatom” (Ef 5,32). A férjnek a felesége iránt érzett szerelme tehát az apostol szemében Krisztusnak az egyház iránti szeretetét idézi fel: olyan szeretetet, amely üdvözít (ld. 23), megtisztít és megszentel (ld. 24).

A későbbi egyházi tanítás úgy beszél a házasságról, mint „szentségről”. Ez a szentség amely utalásként jelképe annak a kapcsolatnak, amely az Üdvözítőt és a megváltott emberiséget „egy testté” teszi, a házásokban különösképpen jelenvalóvá teszi a részvételt ebben az eseményben. Az Új Szövetségben a „házastársi kötelék” nem csupán egy szentség, hanem „folyamatos szentség”, amelyben a kölcsönös személyes önátadás cselekedetei a kegyelem folyamatos alkalmi és közvetítői.

Soha semmilyen filozófia és semmilyen vallás nem magasztalta így fel a szexuális életet, természetesen azt a szexuális életet, amelyet Isten eredeti tervének megfelelően élnek.

Egy mindig aktuális, realista kihívás

A tisztaság, amit az apostoli igehirdetés jelent be és javasol nyilvánvaló kihívást jelentett a kor embereinek gondolkodásmódjával és magatartásával szemben. Olyan kihívás ez, amely a mai napig érintetlenül megőrizte aktualitását. Bizonyos szempontból még szükségesebb és még sürgetőbb is lett.

Korunkat uralja és gyötri a minden átfogó szexualitás. Folyamatosan mindenki a nemiségre hivatkozik: nem csupán a társadalmi és pszichológiai okfejtések, a művészet és a kultúra számtalan megnyilvánulása, a látványosságok és a szórakoztatóipar: a reklámok üzeneteinek is folyton ezt kell elővenniük vagy erre kell utalniuk.

Néha már az a benyomásunk támad, hogy néhány titokzatos mániákus ember befolyása alatt vagyunk, akik mindenkire rákényszerítik szellemi elhajlásukat. Ugyanazokról van szó, akik bigottnak és szentfazéknak bélyegeznek mindenkit, akik nem ülnek fel fennkölt érvelésüknek. Kitartásukkal és vállalkozó kedvükkel akaratlanul is azt érik el, hogy ténylegesen komikus, ugyanakkor melankólikus az összkép.

Evangéliumi realizmus

Kétségtelen, hogy világi szemszögből nézve a keresztény életszemlélet fatálisan elvontnak és utópikusnak tűnik: nemes és szép – mondják esetleg -, de túl távol esik a tényleges valóságtól.

Az igazság az, hogy a tisztaságnak ez az eszménye annak lehetetlen és hiábavaló, aki nem éli meg a kereszteltek életének teljességét, a szentségek vételével, a Húsvét eseményének kitartó szemlélésével, az imádságra szánt kellő idővel, az egyházi tapasztalatban való határozott és örömteli részvétellel.

Ennek oka abban áll, hogy a tisztaság nem olyan erény, amit egyedül követni és megszerezni lehetne, Krisztus követésének tágabb kontextusán kívül. Krisztus követésének teljes kontextusában viszont lehetségessé, könnyűvé és örömtelivé válik: „Mindent elviselek abban, aki erőt ad” (Fil 4,13).